

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2021/6

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ
NAZARIYASI VA TARIXI.
HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 6 **AHMEDSHAЕВА МАВЛЮДА АХАТОВНА**
Некоторые теоретико-правовые вопросы
рецепции публичного права в
национальную правовую систему
- 12 **YUNAS AMMAR**
SADIKOV MAKSUDBOY
ABDULAJONOVICH
Tech law in central asia: approach to technological
progress of the 4th industrial revolution
- 17 **UMAROV BEKZOD AZAMATOVICH**
Davlat boshqaruvini nomarkazlashtirish
konsepsiyasida prinsiplarning tutgan o'рни
- 24 **МУКУМОВ БОБУР МЕЛИБОЙ УГЛИ**
Проблемы нормативного регулирования
предпринимательской деятельности
в Республике Узбекистан

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ.
MA'MURIY HUQUQ.
MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 32 **HOSHIMXONOV AHROR MO'MINOVICH**
Hukumat faoliyatini pandemiya sharoitida
tashkil qilish va huquqiy tartibga solish
masalalariga oid mulohazalar
- 39 **MUHAMMADIYEV ULUG'BEK ISLOMOVICH**
XAYITOV XUSHVAQT SAPARBAYEVICH
Qonun ustuvorligini ta'minlashda zamonaviy
mexanizmlarning yaratilishi

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI.
TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA
HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 47 **IMOMOV NURILLO FAYZULLAYEVICH**
O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining
yangi tahriri loyihasida "fuqarolik qonunchiligi"ga
oid yangiliklarning ilmiy-nazariy tahlili
- 57 **SAIDOV MAQSUDBEK NORBOYEVICH**
Mas'uliyati cheklangan jamiyati ishtirokchilarining
umumiy yig'ilishini chaqirish va bu toifadagi
nizolarni hal qilishning ayrim masalalari

66 **YAKUBOVA IRODA BAHRAMOVNA**
O'zbekistonda mualliflik huquqi bo'yicha mulkiy huquqlarni jamoaviy boshqaruv tashkilotlarining vujudga kelishi va rivojlanishi

74 **QUTLIMURATOV FARXAD QALBAYEVICH**
Qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxs kreditorlarining huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining umumiy tavsifi

81 **BAKHRAMOVA MOKHINUR BAKHRAMOVNA**
Absence of jurisdiction and consequences in arbitral proceedings

88 **IBROHIMOV AZIMJON ABDUMO'MIN O'G'LI**
Korporativ niqoblarni olib tashlash konsepsiyasi va uni O'zbekiston korporativ huquqida takomillashtirish masalalari

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI.
AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

96 **ФАЙЗИЕВ ШУХРАТ ХАСАНОВИЧ**
Правовые основы экологической политики государства: система, классификация и проблемы кодификации законодательства

107 **МАХКАМОВ DURBEK NEMATOVICH**
O'simlik dunyosini muhofaza qilishda jamoatchilik nazoratini huquqiy ta'minlash masalalari

114 **RAJABOV NARIMAN SHARIFBAEVICH**
The role of social partnership in setting standards for the protection of the natural environment (legal aspect)

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI.
PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI
MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI
TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

124 **MAMAYEVA MAKBAL NURJANOVNA**
Организационные аспекты обеспечения независимости института адвокатуры в Узбекистане: проблемные аспекты

131 **URALOV SARBON SARDOROVICH**
Sud qarorlarining preyuditsial ahamiyati

137 **MALLAYEV NORMAMAT RAMAZANOVICH ERGASHEV BAHODIR ABDURASULOVICH**
Advokatlik faoliyatini tashkil etishning nazariy-huquqiy asoslari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI.
HUQUQBUZARLIKLARNING OLDINI
OLISH. KRIMINOLOGIYA.
JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 143 **XUDAYKULOV FERUZBEK XURRAMOVICH**
Ekologiya sohasidagi jinoyatlar obyektiv belgilari
va o'ziga xos xususiyatlari: tahlil va taklif
- 153 **SALOXOVA SARVINOZ SADRIDDIN QIZI**
Ozodlikdan mahrum qilish jazosini o'tab
chiqqan voyaga yetmaganlarning post-
penitensiar adaptatsiyasini ta'minlashni
takomillashtirish
- 162 **MAMAJANOV ABRORBЕК
MIRABDULLAYEVICH**
Ayrim xorijiy mamlakatlar jinoyat qonunlarida
o'zboshimchalik uchun javobgarlik
- 170 **ANORBOYEV MURODJON
RAXMANQUL O'G'LI**
Tergov qilishga yoki sud ishlarini hal etishga
aralashish jinoyatining umumiy tavsifi

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI.
KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV
HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 176 **БАЗАРОВА ДИЛДОРА БАХАДИРОВНА**
Соглашение о признании вины как
гарантия обеспечения прав личности
в уголовном процессе
- 184 **PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI**
Dastlabki tergovda qo'llanilayotgan axborot-
kommunikatsiya texnologiyalari tushunchasi
va umumiy tavsifi

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

- 192 **EGAMBERDIYEV DILSHOD ALISHEROVICH**
Xalqaro nizolarni tinch yo'l bilan hal etish
vositasi sifatida xalqaro tergov komissiyalari
ahamiyati va tushunchasi
- 200 **КОЗАКОВ БЕКЗОД АБДУЛБОКИЕВИЧ**
Принцип добрососедства между
государствами в современном междуна-
родном праве
- 209 **SUVANOV SARDOR BAXADIROVICH**
Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasida
inson huquqlariga oid ayrim masalalar

UDC: 340.351 (575.1)

QONUN USTUVORLIGINI TA'MINLASHDA ZAMONAVIY MEXANIZMLARNING YARATILISHI

Muhammadiyev Ulug'bek Islomovich,
O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi
Davlat xizmatlari agentligi direktori,
e-mail: info@davxizmat.uz,
ORCID: 0000-0002-9471-637

Xayitov Xushvaqt Saparbeyevich,
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi
Davlat boshqaruvi akademiyasi kafedra mudiri,
yuridik fanlar doktori, dotsent,
e-mail: khayitovkhushvakt@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-1044-6319

Annotatsiya. Maqolada qonun ustuvorligini ta'minlashda zamonaviy mexanizmlarning yaratilishi haqida so'z yuritilib, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ma'muriy islohotlarning mazmuni aniq misollar bilan ochib berilgan. Davlat xizmatlarini ko'rsatish va davlat boshqaruvini raqamlashtirish yo'nalishidagi o'zgarishlar tahlil etilib, uning samaradorlikni ta'minlashdagi o'rni ko'rsatilgan. Shuningdek, davlat boshqaruvida qonuniylik va samaradorlikni oshirishga yo'naltirilgan takliflar ilgari surilgan. Ta'kidlash lozimki, mamlakatimizda "Elektron hukumat" tizimini rivojlantirish bo'yicha e'tiborga molik ishlar amalga oshirilmoqda. Chunki davlat xizmatlarining fuqarolarga elektron shaklda, ya'ni interaktiv davlat xizmatlari shaklida ko'rsatilishi ko'plab muammolarni bartaraf etishga hissa qo'shadi. Rivojlangan xorijiy mamlakatlarda davlat boshqaruvini faol raqamlashtirish jarayonlari yuz bermoqda. Ushbu imkoniyatlar tufayli boshqaruvga oid ko'plab ortiqcha xarajatlar tejalib, davlat va fuqaro o'rtasidagi munosabatlar raqamli texnologiyalar vositasida tartibga solinmoqda. Bu esa davlat boshqaruvidagi byurokratik to'siqlarni qisqartirishga, korrupsiyaviy holatlarning oldini olishga imkon bermoqda. Ushbu jarayonlar mamlakatimizda ham davlat boshqaruviga zamonaviy texnologiyalarni kengroq joriy etish asosida davlat xizmatchilarining vazifalarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda.

Kalit so'zlar: qonuniylik, kafolatlar, davlat xizmati, davlat xizmatlari, davlat xizmatchisi, Xalq qabulxonalari, raqamlashtirish, mansabdor shaxs, Ma'muriy islohotlar, konsepsiya.

ОБРАЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕХАНИЗМОВ В ЦЕЛЯХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВЕРХОВЕНСТВА ЗАКОНА

Мухаммадиев Улугбек Исломович,
директор Агентства государственных услуг
при Министерстве юстиции Республики Узбекистан

Хайитов Хушвакт Сапарбаевич,
доктор юридических наук, доцент,
заведующий кафедрой Академии государственного управления
при Президенте Республики Узбекистан

Аннотация. В данной статье рассматривается вопрос создания современных механизмов для обеспечения верховенства закона, раскрывается на основе конкретных примеров сущность и значение проводимых в нашей стране административных реформ. Проанализированы изменения в системе предоставления государственных услуг и цифровизации государственного управления и показана их

роль в обеспечении эффективности. Также были выдвинуты предложения, направленные на повышение законности и эффективности государственного управления. Следует отметить, что в нашей стране проводится значительная работа по развитию системы «Электронного правительства». Так, предоставление государственных услуг гражданам в электронном виде, т. е. в виде интерактивных государственных услуг, будет способствовать устранению множества проблем. В современном мире в зарубежных странах происходят активные процессы цифровизации государственного управления. Благодаря данным возможностям экономятся многие лишние расходы на управление, а отношения между государством и гражданином регулируются с помощью цифровых технологий. Это позволяет сократить бюрократические барьеры в государственном управлении и предотвратить коррупцию. Данные процессы требуют пересмотра обязанностей государственных служащих также и в нашей стране на основе более широкого внедрения современных технологий в государственное управление.

Ключевые слова: законность, гарантии, государственная служба, государственные услуги, государственный служащий, Народные приемные, цифровизация, должностное лицо, административная реформа, концепция.

CREATION OF MODERN MECHANISMS TO ENSURE THE PRIORITY OF LAW

Mukhammadiev Ulugbek Islomovich,

Director the Agency for Public Services under the
Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan

Khayitov Khushvakt Saparbayevich,

Head of department of Academy of Public Administration
under the President of the Republic of Uzbekistan,
doctor of science in law, associate professor

Abstract. This article is about the creation of modern mechanisms to ensure the priority of law, the content of the ongoing administrative reforms in our country is illustrated with concrete examples. Analyzing some changes in direction of Public Service and digitalization of Public Administration, also the role in ensuring efficiency. As well as, proposals were developed to improve the legality and efficiency of public administration. It should be noted that significant work is being done in order to develop "Electronic Government" in our country. Because the provision of public services to citizens in electronic form, i.e. in the form of interactive public services contributes to the solution of many problems. In the modern world, foreign countries are actively digitizing in public administration. Thanks to these opportunities, many additional management costs are saved, and the relationship between the state and the citizen is regulated through digital technologies. This allows reducing bureaucratic barriers in public administration and preventing corruption. These processes require a reconsideration of the duties of civil servants in our country on the basis of the wider introduction of modern technologies in public administration.

Keywords: legality, guarantees, civil service, public services, civil servant, Public receptions, digitization, official authorities, Administrative reforms, conception.

Mamlakatda qonun ustuvorligini ta'minlamasa, ulkan islohotlarni amalga oshirish, barqaror rivojlanish sur'atlariga erishish imkonsiz. 2020-yil 29-dekabr kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasida qonun ustuvorligini ta'minlash va uning huquqiy, iqtisodiy-ijtimoiy va tashkiliy asoslarini yanada kuchaytirishga qaratilgan ilg'or g'oyalar ilgari surildi [1]. Shuningdek, so'nggi yillar davomida aynan qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq sohasida o'nlab qonun, farmon va qarorlarning qabul qili-

nishi ushbu yo'nalishdagi ishlar ko'lami nechog'lik kengligini ko'rsatadi.

Avvalo, "Qonun ustuvorligi nima va u qanday ta'minlanadi?", degan savolga to'xtalib o'tish maqsadga muvofiq. Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev "Qonun ustuvorligi – bu davlat hokimiyati va boshqaruv organlari chiqarayotgan hujjatlar, mansabdor shaxslarning xatti-harakatlari faqat va faqat Konstitutsiya hamda qonunlarga muvofiq bo'lishi shart, deganidir" [2], deb haqli ravishda ta'kidlaydi. Mazkur talablarga to'liq rioya etish mamlakat-

da adolat va tenglik, taraqqiyot va barqarorlik, tinchlik va bunyodkorlik ruhining hukm surishiga olib keladi.

Shu sababli kelgusida ham aholining huquqiy bilimini oshirish ustuvor vazifa bo'lib qoladi. Zero, "Xalqparvar davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etishda aholining huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish, qabul qilinayotgan qonun va qarorlarning mazmun-mohiyatini keng ommaga yetkazish muhim ahamiyatga ega.

Shuning uchun fuqarolar o'rtasida qonunga hurmat va amal qilish hissini shakllantirish – bog'cha va maktabdan tortib oliygohgacha, barcha ta'lim muassasalarining, har bir oilaning birinchi navbatdagi vazifasi bo'lishi kerak" [3].

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan siyosiy-huquqiy va ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar jarayonida davlat organlari va tashkilotlari faoliyatida qonun ustuvorligi va qonuniylikni samarali ta'minlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bino-barin, olib borilayotgan islohotlarning samaradorligi qonun ustuvorligi konstitutsiyaviy prinsipini ta'minlash bilan bevosita bog'liq.

Milliy huquqiy tizim negizini qonun ustuvorligi prinsipini e'lon qilgan O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi tashkil etadi. Xususan, Konstitutsiyaning 14-moddasida davlat o'z faoliyatini inson va jamiyat farovonligini ko'zlab, ijtimoiy adolat va qonuniylik prinsiplari asosida amalga oshirishi qat'iy belgilangan. Konstitutsiyaning 15-moddasiga muvofiq, davlatda Konstitutsiya va qonunlarning ustunligi so'zsiz tan olinadi. Davlat, uning organlari, mansabdor shaxslar, jamoat birlashmalari, fuqarolar Konstitutsiya va qonunlarga muvofiq ish ko'radilar.

Hozirgi zamon demokratik davlatlarida qonun ustuvorligi jamiyat va davlat hayotining bosh tamoyiliga aylangan bo'lib, bu insoniyatning ko'p asrlik rivoji, izlanishi hamda taraqqiyot tajribalari, siyosiy va huquqiy fikr takomilining natijasidir. Shu sababli Yangi O'zbekistonni barpo etishda Konstitutsiya va qonun ustuvorligini ta'minlash omiliga tayanish barqarorlik va adolatga erishishning bosh mezoni sifatida belgilab olindi.

Qonun ustuvorligi tamoyili har qanday rivojlangan davlatning poydevorini tashkil etadi. Bobokalonimiz buyuk Sohibqiron Amir Temur: "Saltanatim martabasini to'ra va tuzuklar asosida shunday saqladimki, uning ishlariga aralashishga hech bir kimsaning qurbi yetmasdi", deb o'z davlatini

qat'iy qoidalar, qonunlar orqali boshqarilganligini ta'kidlaydi [4].

Qonun ustuvorligi tamoyili 2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida ham alohida mustahkamlangan. Chunki davlat boshqaruvida qonun ustuvorligini ta'minlash huquqiy demokratik davlatning asosiy talablaridan biridir.

Qonun ustuvorligining muhim sharti huquqiy kafolatlarning yaratilganligi hisoblanadi. Ya'ni bu – fuqarolar huquq va erkinliklarining Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlanishi hamda ularni ta'minlashga, amalga oshirishga qaratilgan boshqa huquqiy hujjatlarning mavjudligi hisoblanadi. Shu bois vakolatli davlat organlari tomonidan faol norma ijodkorligi siyosati amalga oshirilmoqda. Masalan, so'nggi yillarda Harakatlar strategiyasi asosida 30 dan ortiq strategiya va milliy dastur, 5 ta kodeks, 150 ta qonun, Prezidentning 2000 dan ziyod farmon va qarorlari hamda ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-huquqiy, ilmiy-texnik, sud-huquq, gumanitar va boshqa sohalarni rivojlantirish (isloh qilish) bo'yicha yana ko'plab normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi.

Bundan tashqari, sudlov tizimining chinakam mustaqilligi va ochiqligini ta'minlash, huquq-tartibot organlari faoliyatini takomillashtirish, advokatura institutini kuchaytirish bo'yicha e'tiborga molik natijalar qo'lga kiritildi.

Yana bir muhim kafolat bu – huquq va erkinliklarning iqtisodiy kafolati bo'lib, huquq va erkinliklarni iqtisodiy tomondan ta'minlash, ularning amalga oshishi uchun zarur moddiy-moliyaviy manbalarni vujudga keltirishni anglatadi. Davlat iqtisodiy tomondan qanchalik kuchli bo'lsa, huquq va erkinliklardan foydalanish imkoniyati ham shunchalik kuchayib boradi.

Bular qatorida tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish, ularga har tomonlama ko'mak berish muhim o'rin egallaydi. Ushbu yo'nalishda tadbirkorlik subyektlari faoliyatidagi bir qancha to'siqlar bartaraf etilmoqda. Xususan, 2021-yilda tadbirkorlarga yanada qulaylik yaratish maqsadida, 105 ta litsenziya va ruxsatnoma turlari bekor qilindi, 115 tasi bo'yicha esa, tartib-qoidalar soddalashtirildi. Pandemiya sharoitida aylanma mablag' tanqisligiga duch kelgan tadbirkorlar o'zlarini tiklab olishlari uchun ularga ko'mak berildi.

Yana bir muhim jihat, 2021-yilda iqtisodiy islohotlarning pirovard maqsadi kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishdan iborat ekanligi belgilandi. Shuningdek, ushbu yo'nalishda aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qismini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan ishlar davom ettirilmoqda.

Hududlarda aholining turmush darajasi va sifatini yaxshilash, xususan, kambag'allikni qisqartirish vazifalari ko'p jihatdan iqtisodiyotning barcha tarmoq va sohalari raqobatbardoshligini oshirish hamda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun fundamental sharoitlarni yaratib berish hisobiga yangi va barqaror ish o'rinlari tashkil etish bilan bevosita bog'liqdir.

Bu, o'z navbatida, iqtisodiyotni tarkibiy jihatdan isloh qilish va uning rivojlanishiga aloqador vazirlik va idoralar faoliyati uyg'unligini ta'minlashni, mavjud muammo va to'siqlarni tezkorlik bilan aniqlash va bartaraf etishga asoslangan zamonaviy va inklyuziv institutsional tizimni joriy etishni talab etadi.

Qonun ustuvorligini ta'minlashda aholi va davlat xizmatchilarining huquqiy bilimini oshirish muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda insonparvar demokratik huquqiy davlatning barpo etilishi qonun ustuvorligi va normativ-huquqiy hujjatlar samarali ijro etilishiga asoslanadi. Biroq yaxshi qonunlarni qabul qilishning o'zi yetarli emas, ularni qat'iy va so'zsiz ijro etilishini ta'minlash lozim.

Prezidentimiz tomonidan ishimizdagi eng katta kamchilik – bilimning yetishmasligi ekanligi, haqli ravishda, ta'kidlandi. Darhaqiqat, bugungi g'oyat murakkab davrda mavjud muammolarni faqat chuqur bilim va yuqori professionallik bilan yechish mumkin. Ayniqsa, davlat xizmatchilari oldiga qo'yilayotgan yangi-yangi vazifalar ulardan eng zamonaviy bilimlarni egallashni talab qiladi.

Afsuski, ushbu yo'nalishda muammolar ham mavjud ekanligi bor gap. Qayd etilishicha, so'nggi 5 yil ichida barcha sohalarda keng ko'lamli o'zgarishlarni amalga oshirish bo'yicha qabul qilingan ayrim normativ-huquqiy hujjatlarning hayotga joriy etilmayotganligining sabablaridan biri – joylardagi rahbarlarning mazkur hujjatlar mazmun-mohiyatini to'liq anglab yetmaganligida. Shu bois endilikda, Adliya vazirligi, uning hududiy boshqarma va bo'limlarining asosiy vazifasi qabul qilingan hujjatlarni mas'ullarga yetkazish bilan cheklanmasdan, ularning mazmun-mohiyatini

tushuntirish va amaliyotda qanday qo'llashga ko'maklashish hamda nazorat qilishdan iborat bo'lishi belgilandi.

Zero, qonunlarga rioya etish ichki zarurat, ichki ishonch bilan amalga oshirilishi kerak. Shunday qonun ustuvorligi o'zining ijobiy natijasini to'la namoyon etadi. Bunday darajaga erishish uchun jamiyat a'zolarining, ayniqsa, davlat xizmatchilarining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, shaxsiy javobgarligini yanada kuchaytirish zarur.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 8-sentabrdagi PF-5185-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasida Ma'muriy islohotlar konsepsiyasida [5] mamlakatda konseptual jihatdan yangicha boshqaruv modelini shakllantirishning asosiy yo'nalishlari ko'zda tutildi. Albatta, bu jarayonlarda, davlat boshqaruv tizimi faoliyatini huquqiy jihatdan samarali tashkil etish bo'yicha vazifalar alohida o'ringa ega.

Bu borada davlat organlari va tashkilotlari faoliyatida qonun talablariga qat'iy rioya etishga qaratilgan huquqiy vositalar va texnologiyalarni samarali qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Buning boisi, Konsepsiyada qayd etilgan salbiy holatlarni – davlat organlari va tashkilotlari faoliyatining yetarli darajada ochiq va shaffof emasligi, byurokatiya va korrupsiya holatlarini, avvalambor qonuniyligni mustahkamlash, qonun ustuvorligini amalda va qat'iy ta'minlash orqali yo'q qilish mumkin.

Mamlakatimizda qonun ustuvorligini ta'minlashning zamonaviy mexanizmi sifatida "Elektron hukumat" tizimi va yangi tashkil etiladigan institutsional tuzilmalarni alohida qayd etish o'rinli. Ayniqsa, "Elektron hukumat" tizimini rivojlantirish bo'yicha sezilarli ishlar amalga oshirilmoqda. Chunki davlat xizmatlarining fuqarolarga elektron shaklda, ya'ni interaktiv davlat xizmatlari shaklida ko'rsatilishi ko'plab afzalliklarga ega.

Davlat boshqaruvida raqamlashtirishni tatbiq etish borasida har bir davlat o'zining strategik loyihalarini amalga oshirmoqda. Masalan, Buyuk Britaniyada – UK Digital Strategy [6], Fransiyada – France Digitale [7], Qozog'istonda – Digital Kazakstan [8], Rossiyada – Sifrovaya Rossiya [9] kabi boshqa davlatlarda ham raqamlashtirish bo'yicha loyihalar olib borilmoqda.

Yurtimizda ham davlat boshqaruvini raqamlashtirish, davlat xizmatlarini ko'rsatish ko'lami kengaymoqda. Masalan, 2013-yildan ishga

tushirilgan **my.gov.uz** – yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali ko'rsatilayotgan interaktiv davlat xizmatlari soni oydanoyga oshib bormoqda [10]. Statistikaqa qaraydigan bo'lsak, my.gov.uz – yagona interaktiv davlat xizmatlari portalidan ro'yxatdan o'tgan foydalanuvchilar soni, 2020-yilning dekabr oyidagi ko'rsatkichlarga ko'ra, 333,1 mingtani tashkil etmoqda.

Foydalanuvchilar soni oyiga kamida 10 mingtaga oshib bormoqda. Interaktiv davlat xizmatlari soni 213 taga yetgan va oyiga kamida ikkita yangi xizmat qo'shib borilmoqda. Albatta, ushbu xizmatlar sonini sifatli va qulay tarzda oshirib borish lozim. Masalan, Janubiy Koreyada 750 ta davlat xizmati interaktiv shaklga o'tkazilgan bo'lib, xalq deyarli davlat idoralariga murojaat qilmaydi. Bunda, albatta, fuqarolarning interaktiv davlat xizmatlaridan foydalanish bo'yicha savodxonligini oshirish bilan birga, ular uchun qulay va dolzarb bo'lgan, ya'ni eng ko'p murojaat bo'ladigan xizmatlarni idoralararo hamkorlikdan foydalangan holda ishlab chiqish talab etiladi.

Bu ishlarning samaradorligini oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 12-dekabrda "Aholiga davlat xizmatlari ko'rsatishning milliy tizimini tubdan isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5278-sonli Farmoni qabul qilindi [11]. Unga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi Davlat xizmatlari agentligi va uning hududiy bo'linmalari, ya'ni Davlat xizmatlari markazi tashkil qilindi [12].

Hozirgi vaqtda 206 ta Davlat xizmatlari markazlari barcha tuman-(shahar)larda faoliyat olib borgan holda, 160 tadan ortiq davlat xizmatlarini ko'rsatmoqda.

Ushbu yo'nalishdagi ishlarni yangi bosqichga ko'tarish maqsadida O'zbekistonda "Raqamli O'zbekiston – 2030" dasturi joriy etilmoqda. Mazkur dastur zahirida barcha sohalarni raqamlashtirish va ular orasida raqamli integratsiyani ta'minlash masalasi yotadi.

Barcha axborot tizimi komplekslari o'zaro raqamli integratsiyani to'liq yo'lga qo'yishi barobarida, asta-sekinlik bilan raqamli iqtisodiyotga o'tish belgilangan. Jumladan, Jahon banki ekspertlarining fikricha, tezkor internetdan foydalanuvchilar sonining 10 foizga ko'payishi milliy iqtisodiyotlar yalpi hajmini har yili o'rtacha 0,4–1,4 foizga oshirish imkonini berar ekan.

Raqamli iqtisodiyotning mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi ulushi AQSHda – 10,9 foiz, Xitoyda – 10,0 foiz, Hindistonda – 5,5 foiz, Rossiyada – 3,9 foizni tashkil qilsa, O'zbekistonda ushbu ko'rsatkich so'nggi 5 yil mobaynida 2,1 foizdan ham oshmayapti. Demak, bu soha bo'yicha olib borilayotgan ishlarni yanada jadallashtirish lozim.

2020-yilning 5-oktabr kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6079-sonli Farmoni qabul qilindi [13]. Farmonga ko'ra, Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi tomonidan manfaatdor vazirlik va idoralar, biznes hamjamiyati hamda ilmiy doiralar vakillari, xorijiy ekspertlar ishtirokida ishlab chiqilgan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasiga ko'ra, 2020–2022-yillarda raqamlashtirish doirasida quyidagilar amalga oshiriladi:

- aholi punktlarini internet tarmog'iga ulash darajasini 2,5 milliongacha ko'paytirish, 20 ming kilometr optik-tolali aloqa liniyalarini qurish va mobil aloqa tarmog'ini 78 foizdan 95 foizga yetkaziladi;

- hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning turli sohalarida 400 dan ortiq axborot tizimlari, elektron xizmatlar va boshqa dasturiy mahsulotlar joriy etiladi;

- 587 ming nafar kishini, shu jumladan, "Bir million dasturchi" loyihasi doirasida 500 ming nafar yoshlarni qamrab olish orqali kompyuter dasturlash asoslariga o'qitish tashkillashtiriladi;

- iqtisodiyotning real sektori tarmoqlaridagi korxonalarda boshqaruv, ishlab chiqarish va logistika jarayonlarini avtomatlashtirish bo'yicha 280 dan ortiq axborot tizimlari va dasturiy mahsulotlar joriy etiladi;

- hududlarda hokimlar, davlat organlari va tashkilotlar xodimlarining raqamli savodxonligi va malakasini oshirish, ularni axborot texnologiyalari va axborot xavfsizligi bo'yicha o'qitish uchun tegishli oliy ta'lim muassasalari birlashtirildi hamda ularning 12 ming nafar xodimi axborot texnologiyalari sohasida o'qitiladi.

Davlat boshqaruvini rivojlantirish yo'nalishidagi ishlar davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari hamda mahalliy davlat hokimiyati organlari faoliyatining tashkiliy-huquqiy tuzilmasi, ularning vazifalari va funksiyalarini qayta ko'rib chiqish

orqali yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Xususan, Harakatlar strategiyasi doirasida davlat boshqaruvi tizimida zamonaviy g'oyalarni tatbiq etish maqsadida aksariyat vazirlik va idoralarning vazifa va funksiyalari qayta ko'rib chiqildi, ularning ayrimlari qayta tashkil etildi, bir qator yangi vazirlik va idoralar yangidan tuzildi.

Mazkur islohotlarning huquqiy asosi sifatida Ma'muriy islohotlar konsepsiyasi tasdiqlanib, unga ko'ra, davlat boshqaruvi tizimini tubdan isloh qilishning 6 ta ustuvor yo'nalishi belgilandi va maxsus "Yo'l xaritasi" asosida yana 100 dan ortiq davlat hamda xo'jalik boshqaruvi organlari faoliyatini qayta ko'rib chiqish belgilandi [14].

Qisqa vaqt ichida Ma'muriy islohotlar konsepsiyasi doirasida yana bir qator vazirlik va idoralar faoliyatining institutsional va tashkiliy-huquqiy asoslari, shuningdek, ijro etuvchi hokimiyat organlarining vazifalari va funksiyalari hamda ularni amalga oshirish mexanizmlari takomillashtirildi. Mahalliy hokimliklarning moddiy-texnik ta'minoti va ularning xodimlari mehnatiga haq to'lash tizimi qayta ko'rib chiqilib, hokimlarning kadrlarini joy-joyiga qo'yishdagi vakolatlari kuchaytirildi. Mahalliy budjetlarni shakllantirish va ularni boshqarish bo'yicha mahalliy organlarning mustaqilligini amalda ta'minlash choralari ko'rildi.

Davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirishda xalq bilan samarali muloqotni ta'minlash – eng muhim va dolzarb vazifalardan biri. Shu munosabat bilan, jamoatchilik nazoratini takomillashtirish, nodavlat notijorat tashkilotlarini, ommaviy axborot vositalarini yanada rivojlantirish, shuningdek, mahallaning jamiyat hayotidagi rolini kuchaytirish chora-tadbirlari belgilandi.

Ushbu yo'nalishda inson manfaatlarini ta'minlash, eng avvalo, odamlar bilan muloqot qilish, xalqning dard-u tashvishlari, hayotiy muammo va ehtiyojlarini yaxshi bilish, hal qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Virtual va Xalq qabulxonalari tashkil etildi [15].

Mazkur tuzilmalar davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining samaradorligi, shuningdek, joylardagi muammolarni chuqur tahlil etish mexanizmi va davlat organlari hamda mansabdor shaxslarning jamiyat oldidagi mas'uliyatini oshirish, ularning faoliyatini baholash mezoniga aylandi. Jismoniy va yuridik shaxslardan kelib tushgan murojaatlar tizimli ravishda tahlil qilinib, mavjud muammolarni hamda aniqlangan

qonun buzilishi holatlarini bartaraf etish yuzasidan zarur choralar ko'rib kelinmoqda.

O'zbekiston Respublikasining "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida"gi Qonunining 10-moddasida uch asosiy bo'g'indan tarkib topgan Xalq qabulxonalari tizimi belgilangan bo'lib, unga ko'ra: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq qabulxonasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahridagi Xalq qabulxonalari hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tumanlar va shaharlardagi (tumaniga bo'ysunuvchi shaharlardan tashqari) Xalq qabulxonalaridan iborat.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tumanlar va shaharlardagi Xalq qabulxonalari aholi bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqotni tashkil etish, ularning huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini to'laqonli himoya qilishga qaratilgan bo'lib, fuqarolar murojaatlari bilan ishlashning eng samarali tizimi faoliyatini ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Xalq qabulxonalariga davlat organlarining faoliyatini o'rganish, ularga taqdimnomalar kiritish, qonunbuzilishiga yo'l qo'ygan mansabdor shaxslarni lavozimidan ozod etishgacha bo'lgan intizomiy javobgarlikka tortish bo'yicha takliflar kiritish vakolatlari berildi. Aholi muammolarini hal etish bo'yicha "Mahalla – Sektor – Xalq qabulxonasi – Mahalla" hamkorlik tizimi joriy qilindi [16].

Ayni vaqtda, mamlakatimizda 206 ta Xalq qabulxonalari samarali faoliyat yuritmoqda. 2020-yildagi statistik ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Virtual va Xalq qabulxonalariga yiliga jami 1 million 196 ming 370 tadan ziyod murojaat kelib tushgan [17]. Ushbu murojaatlar to'liq o'rganilib, ularni ijobiy hal qilish choralari ko'rilgan. Shuningdek, Prezident Xalq qabulxonalari taqdimnomalariga asosan, 3 ming 108 nafar mas'ul xodim javobgarlikka tortilgan.

Xalq qabulxonalari jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda ularga eng yaqin bo'lgan haqiqiy xalqchil demokratik institutga aylanmoqda. Har bir murojaat chuqur tahlil etilgan holda o'rganib chiqilmoqda. Zarurat vujudga kelganda esa, murojaatlarda ko'rsatilgan muammolar o'z o'rnida boshqa tegishli davlat idoralari bilan hamkorlikda hal etilmoqda.

Davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish bo'yicha asosiy vazifalardan yana biri sifatida davlat boshqaruvini markazlashtirishdan chiqarish, davlat xizmatchilarining kasbiy tayyorgarligi, moddiy va ijtimoiy ta'minoti darajasini oshirish hamda iqtisodiyotni tartibga solishda davlat ishtirokini bosqichma-bosqich qisqartirish orqali davlat boshqaruvi va davlat xizmati tizimini isloh qilish belgilab berildi.

Iqtisodiy, ijtimoiy va ayniqsa, siyosiy islohotlarning muvaffaqiyati, avvalo, davlat boshqaruvi sohasidagi kadrlarni tanlash va tayyorlash darajasiga, ularning bugungi o'zgarishlarni to'liq anglagan holda qarorlar qabul qila olish qobiliyatiga bog'liqdir. Shu bois davlat fuqarolik xizmati samaradorligini yuksaltirish, davlat organlari va tashkilotlarining malakali kadrlarga bo'lgan ehtiyojini ta'minlash, shuningdek, Harakatlar strategiyasida belgilangan vazifalarni izchil amalga oshirish maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2019-yil 3-oktabrda "O'zbekiston Respublikasida kadrlar siyosati va davlat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5843-sonli Farmoni qabul qilindi [18].

Mazkur farmon asosida joriy yilning 1-yanvaridan boshlab, barcha davlat organlari va tashkilotlarida kadrlarni tanlash va tayinlashning yangi tartibi joriy etildi. Ushbu tizim davlat fuqarolik xizmatiga qabul qilishda meritokratiya tamoyilini joriy etishi bilan muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, 2019-yil 3-oktabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4472-sonli qarori ham qabul qilindi [19]. Mazkur hujjatlar davlat fuqarolik xizmatini, shu jumladan, nomzodlarning ochiq mustaqil tanlov orqali, meritokratiya prinsipiga asoslanib saralab olinishi jarayonini, shuningdek, davlat fuqarolik xizmatchilarining ish samaradorligi va bilimdonligini baholovchi mezonlarni, ularning malakasini oshirishga bo'lgan talablarning belgilanishiga, davlat fuqarolik xizmati masalalari bo'yicha vakolatli organning tashkil etilishi bilan bog'liq yangi mexanizmlarning yaratilishiga asos bo'ldi.

Qaror asosida yagona davlat kadrlar siyosatini amalga oshirishga mas'ul – Davlat xizmatini rivojlantirish agentligi tashkil qilindi. Agentlik davlat organlari va tashkilotlarida inson resurslarini

rivojlantirish hamda xodimlarni boshqarish sohasida yagona davlat siyosatini amalga oshirish uchun mas'ul bo'lgan davlat fuqarolik xizmati ishlari bo'yicha vakolatli davlat organi hisoblanadi. Bugungi kunda agentlik davlat xizmatiga kadrlarni tanlash va tayinlashning shaffof tizimini (qo'shimcha ma'lumot uchun: www.vacancy.argos.uz) joriy etish bo'yicha faol sa'y-harakatlarni amalga oshirmoqda.

Mazkur ishlarning davomi sifatida Harakatlar strategiyasini 2021-yil – "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili" da amalga oshirishga oid Davlat dasturida davlat boshqaruvi organlari faoliyatini tubdan takomillashtirish, davlat fuqarolik xizmatida kadrlarni tanlash, ularning malakasini oshirish va faoliyatini baholash bo'yicha samarali va ochiq tizimni joriy etish belgilandi.

Fikrimizcha, yuqorida qayd etilgan islohotlarni davom ettirish bo'yicha quyidagilarni amalga oshirish muhim hisoblanadi:

birinchidan, davlat xizmatining qonunchilik asoslarini mustahkamlash hamda kadrlarni davlat xizmatiga tanlov asosida qabul qilish mexanizmlarini takomillashtirish;

ikkinchidan, davlat boshqaruvi organlarining huquqiy maqomi, ularni tashkil etish va tugatish mexanizmlarini yanada rivojlantirish;

uchinchidan, davlat xizmati va davlat xizmatlarini ko'rsatish tizimini raqamlashtirish ishlarini davom ettirish;

to'rtinchidan, davlat idoralari va tashkilotlarida korrupsiyaga qarshi "komplayens-nazorat" xizmati faoliyatini kuchaytirish hamda davlat xizmatida manfaatlar to'qnashuvi va urug'-aymoqchilikning oldini olishga qaratilgan qonunchilik normalarini mukammallashtirish.

Xulosa qilib aytganda, har bir yangi davlat tuzilmasi davlatning muayyan vazifa va funksiyalarini ta'minlash uchun mas'ul hisoblanadi hamda fuqarolar huquq va manfaatlarini ro'yobga chiqaradi. O'z navbatida, davlat boshqaruvi tizimida zamonaviy talablarga mos, davlat xizmatlarini tezkor va sifatli ko'rsatishga ixtisoslashgan tuzilmalarning shakllantirilishi mamlakatimizni yanada rivojlantirish va hayotimizni yanada farovon qilishga, tegishli sohalarda inson manfaatlarining to'liq ifoda etilishiga asos bo'ldi.

Shu bilan birga, qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq sohasidagi islohotlar

davlat va jamiyatni har tomonlama, jadal rivojlanishi uchun shart-sharoitlar yaratish, mam-lakatni modernizatsiya qilish hamda hayot-

ning barcha sohalarini liberallashtirish, shaxs huquqlari kafolatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnoma-si, 2020-yil 29-dekabr // <https://president.uz/uz/lists/view/4057>.
2. Mirziyoyev Sh.M. Konstitutsiya va qonun ustuvorligi – huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyatini-ning eng muhim mezonidir. Prezident Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 27 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi // manba: www.president.uz/uz/lists/view/3119
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo'lini qat'iy davom ettiramiz. Yangi saylangan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning lavozimga kirish-ish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalari qo'shma majlisidagi nutqi. // manba: www.president.uz/uz/lists/view/4743
4. Temur tuzuklari. / Tahrir hay'ati: B. Abduhalimov va boshq., forsha matndan A. So'g'oniy va H. Karomatov tarj. – T.: "O'zbekiston", 2018. – 88 bet.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 8-sentabrdagi PF-5185-sonli "O'zbekiston Respublikasida Ma'muriy islohotlar konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni // <http://lex.uz/ru/docs/3331176>.<https://www.gov.uk> - Raqamli Buyuk Britaniya rasmiy sayti.
6. <https://francedigitale.org/en/> - Raqamli Fransiya rasmiy sayti
7. <https://digitalkz.kz> - Raqamli Qozog'iston rasmiy sayti.
8. <https://d-russia.ru> - Raqamli Rossiya rasmiy sayti.
9. my.gov.uz - Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 12-dekabrdagi "Aholiga davlat xizmatlari ko'rsatish-ning milliy tizimini tubdan isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5278-sonli Farmoni // <https://lex.uz/docs/3454989>
11. <http://davxizmat.uz> - Adliya vazirligi huzuridagi Davlat xizmatlari agentligi rasmiy sayti.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6079-sonli Farmoni // <https://lex.uz/docs/5030957>
13. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 37-son, 979-modda.
14. 2017-yil — shiddatli islohotlar yili. - Toshkent: "Adolat", 2017. - B. 21.www.strategy.uz
15. 2020-yilda Prezident Xalq qabulxonalariga qancha murojaat kelib tushgan? // Manba: www.yuz.uzO'z-bekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 3-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasida kadrlar siyosati va dav-lat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5843-sonli Farmoni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.10.2019-y., 06/19/5843/3900-son
16. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat xizma-tini rivojlantirish agentligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4472-sonli qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.10.2019-y., 07/19/4472/3906-son